

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Döneminde Kadro Dergisi'nin İdeolojik Tasarımı

Yrd. Doç. Dr. İhsan KARLI

Kocaeli Üniversitesi
İletişim Fakültesi
Gazetecilik Bölümü
ikarli@kocaeli.edu.tr

Özet

Türkiye Cumhuriyeti, kapitalist Batı ülkeleri sisteminin içerisinde yer almış, bu yönde ilerlemeye başlamışken, az bir zaman sonra 1929'da dünya ekonomik bunalımı doğmuştur. Dolayısıyla Türkiye'de de ekonomik, sosyal buhranlar şiddetle yaşanmıştır. Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkmış ve ekonomik anlamda henüz rahatlayamamış ülkede halk hükümetten memnun değildir. Ekonomik bunalım halkın sıkıntısını daha da arttırmıştır. Ayrıca ekonomik alanda devlet eliyle yeni yatırımların yapılması zaruri bir duruma yol açmış; özel girişimciliğin yapamadığı yatırımların devlet tarafından yapılması kararı verilmiş, 'Devletçilik' politikaları uygulanmaya başlamıştır. Ancak bu kapitalizmden tamamen vazgeçildiği anlamına da gelmez. Günün koşullarında kapitalizmi iyileştirme aracı olarak devletçilik politikalarının uygulanması gerekmektedir. Bu bağlamda kendisine 'devletçilik' politikalarının hayata geçirilmesi için ideolojik olarak destekleyici bir mecra da arayan yöneticiler Kadro dergisinin çıkışını olumlu karşılamışlardır. Kadrocular Marksist bir gelenekten gelmelerine rağmen devletin devletçilik uygulamalarına katı bir Marksist bakış açısıyla yaklaşmamış, resmi hükümet politikalarıyla uyumlu olmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Kadro Dergisi, Devletçilik, Marksizm, Kapitalizm, İnkılâp.

Ideologic Design of Kadro Magazine In The Foundation Republic of Turkey

Abstract

Republic of Turkey has positioned itself in the capitalist Western countries and as the country started to improve, slightly later World economic crisis in 1929 has emerged. This is why economic and social problems have been felt deeply in Turkey. Citizens were not happy with the government as the country has just relieved itself from the War of Independence and severe financial problems. Economic problems have even brought more stress to the citizens. In addition, a necessity has arisen in order to invest with the support of the state, thus a decision

has been made so investment with the support of state has taken place as private entrepreneurship failed to do so. The “Stateship” philosophy has emerged and however it should not mean that capitalism has been forgone. At that time, stateship policies had to be implemented to enhance capitalism. This is why the emergence of Kadro magazine has been favorable as managers tried to get support ideologically in terms of implementing stateship policies. Even though Kadro Magazine founders have originated from Marxist tradition, they have not brought this approach to the Kadro Magazine management despite the state’s “Stateship” implementation. They worked well with the government policies.

Keywords: Kadro Magazine, Statism, Marksizm, Capitalism, Reform.

JEL ClassificationCodes: L82, F68

GİRİŞ

1929 dünya ekonomik bunalımının ardından dünyada olduğu gibi Türkiye’de de Keynezyen ekonomik politikaların yükselişe geçtiği bir dönemde Kadro Dergisi, Mustafa Kemal’e yakınlığıyla bilinen Marksist Sosyalist gelenekten gelen bir grup aydın tarafından çıkarılmıştır. Kadro, sonraki yıllarda da Türk düşün dünyasına, etkiler yapmış ve akademik çalışmalara konu olmuş bir düşünce hareketi olarak siyasi fikir hayatımızda yerini almıştır.

Ocak 1932-Aralık 1934 tarihleri arasında toplam 36 sayı çıkan dergi, dönemin koşulları içerisinde, basın hayatına uygulanan sansür gereğince de bizzat Mustafa Kemal’den izin alınarak çıkarılan bir periyodik yayın olma özelliği de taşımaktadır. Derginin fikir öncülüğünü Şevket Süreyya Aydemir yapmış, imtiyaz sahipliğini ise Mustafa Kemal’e ve Cumhuriyet Halk Partisi’ne (CHP) yakın bir isim olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu üstlenmiştir. Bu iki yazar dışında, eğitimlerini Almanya ve Rusya gibi ülkelerde tamamlayan ve ortak bir geçmişe sahip olan Burhan Asaf Belge, Vedat Nedim Tör, İsmail Hüsrev Tökin, Mehmet Şevki Yazman derginin çekirdek kadrosunu oluşturan isimlerdir. Ancak zaman zaman dergiye başka isimler de günlük olayları değerlendiren makaleler yazmışlardır. Kadro’nun kurucularının içerisinde yalnızca Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Marksist bir geçmişi yoktur. Dolayısıyla yayınlanmaya başladığından itibaren bu durum daima dikkat çekmiş, okuyucu çevrelerinin dergiye mesafeli yaklaşım sergilediği de görülmüştür.

Mustafa Kemal’in yanı sıra dönemin Başbakanı İsmet İnönü de dergiye makale yazarak derginin yayınına desteklemiştir. Kadro hareketinin çıkış amacı, milli mücadelenin ruhunu yansıtabilmek için yeni Türk devletine ve

devrimlere ideolojik bir katkı sunmak, 1930'larda uygulamaya çalışılan 'devletçilik' politikalarına destek vermektir. Kadro, önerdiği ekonomi politikalarıyla özellikle İş Bankası çevrelerinin ve CHP'li önde gelen siyasetçilerin tepkisini çekmiş ve Başbakan İsmet İnönü'nün de çekimser kalması sonucunda Aralık 1934'te yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır. Kadrocular daha sonra devlet kademelerinde bürokraside birtakım görevlere getirilmişleridir.

Çalışmada, kadro dergisindeki yazarların, erken cumhuriyet döneminde, ekonomik anlamda 'devletçilik' uygulamalarına geçişi ve diğer alınan ve alınacak kararlara dair düşünceleri ile ortaya attıkları fikirleri ve önerileri incelenmiştir. Bu bağlamda erken cumhuriyet döneminde devrimlerin ve politikaların uygulanması sırasında, Kadro dergisinin hangi çizgide yayın yaptığı ve ne tür ideolojik tasarımlar yapmaya çalıştığını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırma objesi olarak Kadro dergisinin sayılarının metinsel analizleri yapılmak hedeflenmiştir. İlk önce derginin yayınlandığı dönemin sosyo-ekonomik koşulları ve siyasal düşünce atmosferi ortaya konulacak ve bu bağlamda Kadro hareketinin ortaya çıkış nedenleri, ideolojisi, siyasi fikir hayatımıza yaptığı etkilere yönelik literatür taraması yapılacaktır. Ardından Kadro dergisindeki makalelerin, belli konular çerçevesinde ideolojik söylemleri ve kadrocuların hangi konular bağlamında tasarımda bulunmaya çalıştıklarının metinsel analizi yapılacaktır. Genel olarak derginin genel ideolojik duruşu ve ön plana çıkarmaya çalıştığı 'Devletçilik', 'Milli İktisada Geçiş' ve 'İnkılâpçılık' ana söylemleri irdelenmeye çalışılacaktır.

1. Cumhuriyetin Kuruluş Aşamasında Bir İdeolojik Hareket: Kadrocular

1929 dünya ekonomik bunalımı, tüm dünyayı sarstığı gibi Türkiye'yi de sarsmıştır. Kapitalist ekonomi ve onun değer yargıları "Wall-Street"te bir günde çökmüş, liberal ekonomiye ait tüm değerler, iyimser yaklaşımlar anlamsız kalmıştır. O günlerin deyimiyile "İktisadi Buhran" Türkiye'deki "serbesti", liberal ekonomi yanlılarını çaresiz bırakmıştı. Buhrandan etkilenmeyen Komünist Rusya ile Faşist İtalya Türkiye'ye çok yakındı ve bu ülkelerin deneyimlerinden etkilenenler kesimler de vardı. İşte bu dönemde Faşizm ve Komünizm dışında bir yol arama çabaları gündeme gelmiştir. Kadro dergisi böyle bir arayışın ürünüdür. Kadro'yu yayımlayanlar şu kişilerdi: Şevket Süreyya (Aydemir), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), İsmail Hüsrev (Tökin), M. Şevki (Yazman), Burhan Asaf (Belge) (Çavdar, 2004:

342). Kadro yazarları ilk gençlik yıllarında İttihatçı yayımlarla büyümüşler ve İttihatçı dönemin ulusçu söylemi Kadro yazarlarında doğal olarak etki bırakmıştır (Türkeş, 1999: 101).

1932- 1934 yılları arasında yayımlanan ve toplam 36 sayı çıkaran Kadro dergilerinde ortaya konan düşünceler, siyasal yaşamımızda Kadro hareketi diye adlandırılan bir akımı oluşturur. Kadro hareketi, düşünce tarihimizde çok tartışılan ve yakın geçmişimizde etkili olmuş ancak buna karşın az bilinen bir oluşumdur. Bir avuç aydın tarafından yayımlanan ve kendisine Türk Devrimi'nin özgün ideolojisini oluşturma amacını yükleyen Kadro dergisi ve bu dergide savunulan görüşler çeşitli yorumlara tabi tutulmuştur (Yanardağ, 2012: 23- 24).

Kadro Hareketi genç Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarda birtakım arayışlarının olduğu bir dönemde, kurucularının kendi görüşlerini bir alternatif olarak ortaya koymalarıyla oluşmuş bir harekettir. Ortaya çıkarken kendisine biçtiği birincil ve öncelikli rol *Türk devriminin ideolojisini yapmak, Türk Ulusal Kuruluş Savaşını* teorik bir çerçeve halinde formüle ederek özgünleştirmek, derinleştirmek ve dünya milletleri arasında öncü bir konuma taşımaktır. Bunu sosyalist geçmişlerinden kaynaklanan birtakım toplumsal ve siyasi analizler çerçevesinde yapmışlardır. Ancak devleti yöneten CHP'nin seçkinleri tarafından Türk devrimine ideoloji üretmeleri talep edilmemiştir. Hatta bu role soyunurken parti seçkinlerini rahatsız etmişlerdir ki daha sonraki dönemlerde 'devrimin ideolojisini ancak devrimin partisi yapar' ilkesinden hareketle CHP yöneticileri *Ülkü* (1933) adında bir dergi çıkarmışlardır (Sunar, 2004:515).

Kadro, aslında bizzat CHP'li yöneticilerin talepleri doğrultusunda ortaya çıkan bir hareket hiçbir zaman olmamıştır. Bunu Tunaya şöyle dile getirmektedir: "Cumhuriyet'in 10. Yıldönümüne yaklaşan aylarda, *Kadro* isimli bir dergi kendine has bir fikir hareketi yaratmak, 1937 tadilatıyla, henüz Anayasa'ya CHP'nin ilkelerinin ithal edilmediği bir zamanda faşist ve sosyalist ideolojiler arasında taksim edilmiş olan dünya düzeni içinde Türk inkılabının da ideolojisini tespit etmek, bu arada CHP'nin prensiplerini yorumlamak istemiştir. Bu araştırmalar esnasında zaruri olarak Batılılaşma problemine de temas edilmiştir (Tunaya, 2010: 147). Diğer taraftan Sezgin ise Kadrocuların hareket noktasını şöyle açıklamaktadır: "Türk Kurtuluş Savaşı ile birlikte tüm ulusal kurtuluş savaşlarının bilimsel olarak açıklanmasıdır. Türkiye'de bir devrim (inkılâp) yaşanmaktadır fakat henüz teorisi yapılmamıştır. Devrimin başarıya ulaşabilmesi için bu hareketin nesnel yasalarının bilinmesi, ideolojisinin yaratılması gerekir. Türk devrimi

bir ulusal kurtuluş hareketidir ve ulusal kurtuluş hareketleri yirminci yüzyıla damgasını vuran hareketlerdir. Türk devriminin geleceği de, uluslararası düzenin geleceği de, bu hareketlerin bilimsel olarak açıklanabilmesine bağlıdır. Kadro bu görevi yüklenmektedir” (Sezgin, 1978).

Kadro dergisinin yazar ve yöneticileri Marksist kökenden gelen isimlerden oluşmaktadır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu dışındaki diğer yazar ve yöneticilerin bir kısmı Sovyetler Birliği’nde ve Almanya’da gençlik yıllarını geçirmiş kimselerdir. Özellikle 1927 Komünist tutuklamasına kadar etkin olarak Marksist düşünceyi taşıyan bu yazarlar, bu tarihten sonra Cumhuriyetin kurucu kadrolarına yanaşmış ve onların güvenlerini kazanmaya çalışan insanlar olmuşlardır. Bu da kadrocuların politik faydacılıktan yararlanan kişiler olduğu ya da değişen şartlara uygun davrandıkları durumunu ortaya koymaktadır.

Kadro hareketinin bir ölçüde yaratıcısı ve teorisyeni konumunda olan Şevket Süreyya Aydemir, bu hareketin fikir binasının mimarı ve önderi, hareketin dayandığı fikirlerin yaratıcısıdır. Aydemir’in 1897’de dünyaya geldiği Edirne, 1914’te bir sınır kenti durumuna düşmüş, şehrin bu denli hızlı çöküş sürecine girmesi ve Balkanlardaki milliyetçilik hareketleri, Şevket Süreyya’yı diğer aydınlar gibi ‘*Turancılık*’ akımına yaklaştırmıştır. Şevket Süreyya, bu yıllarda Turan ideali ile Kafkas Cephesi’nde savaşmış, savaştan sonra da Azerbaycan’da öğretmenlik yapmıştır. Turan ideali ile Azerbaycan’a gelen Şevket Süreyya, bunun bir hayal olduğu kanısına varmış ve çağa damgasını vuracak yeni bir akım ile tanışmıştır ki, bu akım, o dönemde tüm ezilen uluslar için bir umut ışığı olan ‘*Bolşevizm*’dir. 1920’den sonra artık o, genç bir Türk Komünistidir (Demirci, 2006: 35- 53). Şevket Süreyya’nın yanı sıra Diğer yazar kadrosunun da uzun yıllar boyunca Sovyetler Birliği’nde bir takım siyasi faaliyetlerde buldukları bilinmektedir.

Kadro’yu çıkaranlar Şevket Süreyya Aydemir, Vedat Nedim Tör, İsmail Hüsrev Tökin, Burhan Asaf Belge, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Şevki Yazman’dır. Derginin başyazarı olan Şevket Süreyya Aydemir ve Vedat Nedim Tör “1927 Tevkifatı”na kadar Türkiye Komünist Partisi (TKP) üyesiydiler. Hatta 1925- 1927 yılları arasında partinin genel sekreteri Şefik Hüsnü’nün yurtdışında bulunması nedeniyle, genel sekreterlik görevini Vedat Nedim Tör yürütmüştür. İsmail Hüsrev Tökin ise Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankara’da kurulan ve kendisini Marksist olarak tanımlayan Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası (THİF) üyesidir. Tökin, THİF adına delege olarak III. Enternasyonal’in 4. Kongresine katılmıştır. Aynı kongrede

İstanbul'daki Şefik Hüsnü grubunun temsilcisi olarak V.Nedim Tör de bulunmaktadır. Burhan Asaf Belge ise İstanbul'da sosyalistler tarafından çıkarılan *Aydınlık* dergisinde yazmakta ve bu grup içinde bulunmaktadır. Şevki Yazman da yine Marksist bir geçmişe sahiptir. Bu kadro içinde yalnızca Yakup Kadri Karaosmanoğlu, geçmişinde Marksist bir hareket içinde bulunmamıştır. Yakup Kadri, Atatürk'ün yakın çevresi içinde bulunanlardan biri ve onun dostudur. Görüldüğü gibi Kadro dergisini çıkarılanların beşi geçmişlerinde doğrudan doğruya Türkiye Sosyalist hareketiyle ilişki halindedir. Ancak bu insanlar daha sonraki yıllarda (1925-27 yıllarından sonra) çeşitli nedenlerle sosyalist hareketle bağlarını kesmiştir. Bu grup içinde en az tanınan Şevki Yazman'dır. Bu nedenle çoğu araştırmacı Şevki Yazman'ı Kadro'nun temel çekirdeği içinde saymazlar. Oysa derginin teorisyeni konumundaki Şevket Süreyya Aydemir, Şevki Yazman'ı dergiyi çıkaran kadro içinde bulunduğunu belirtir (Yanardağ, 2012: 24).

Hareketin ortaya çıkış nedeni yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ideolojisini yaratmaktır. Kadrocuların asıl iddiası, dünya ekonomik buhranının ardından gelen sarsıntıyla birlikte, kapitalist ekonomik sistemin tıkanmışlığının ülkeyi getirdiği zor koşulları yenebilecek bir çıkış kapısını aralamaktır. Yazarlar kapitalist sistemin önünü açacak, sosyalist ve kapitalist sistemin dışında bir başka yolu, üçüncü yolu önermek için ideolojik tasarımlarda bulunma gayeleri taşıyorlardı. Önerilen politika da milli iktisadi sistemin hayata geçirilmesi politikasıydı.

Şevket Süreyya Kadro dergisini çıkarmadaki amacı, "Tek Adam" isimli yapıtında şöyle açıklamaktadır : *"Öyle görünüyor ki biz Türkiye'de bir inkılap gerçeği ile karşı karşıyayız ama bir inkılap nazariyesi ve felsefesi ile karşı karşıya değiliz. Mademki bir inkılâp vardır, o halde bu inkılâbın bir izahı olmalıdır... Nitekim bir aydın kadro, hem de Mustafa Kemal'in hayatında ve onun gözleri önünde, gene de Türk inkılâbının ideolojisini kendi açısından derlemek, aydınlatmak ve terkip etmek çabasına girmiştir. Bu hareket, Kadro hareketidir"* (Çavdar, 2004: 343).

Kadro dergisinin asıl kurucusu ve imtiyaz sahibi ise Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. Karaosmanoğlu'nun derginin hem kurucusu hem de sahibi olması kendisini bu hareket içinde önemli bir noktaya taşımıştır. Dolayısıyla bu durum Karaosmanoğlu'nun Kadro içerisinde sembolik bir isim mi yoksa etkin bir yazar mı olduğu tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Araştırmacıların çoğu Marksist gelenekten uzak olan Karaosmanoğlu'nun dergi içerisinde sadece edebi yazılar yazan bir aydın

olduğunu ileri sürmüşlerdir. Mehmet Emin Uludağ, Yakup Kadri'nin Kadro hareketi içerisinde edebi yönünün ağır bastığını ve dergide edebi yazılar yazdığını ileri sürmektedir (Uludağ, 2005: 50). Talay ise Karaosmanoğlu'nun dergide çoğunlukla edebiyat yazıları yazdığını ancak sadece edebi konular üzerine yazdığını söylemenin mümkün olmadığını; Yakup Kadri'nin dönemin Rusya ile İtalya'nın siyasi atmosferini anlatan yazılar yazdığını belirtmektedir (Talay, 2002: 438- 439).

Diğer taraftan Temuçin Faik Ertan da Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun derginin kültür sanat politikasını belirleyen yazıları kaleme alma görevini üstlendiğini belirtmiştir. Yakup Kadri'nin Kadrodaki yazılarında ve romanlarında sanatçının Türk devrimini yerleştirmekle yükümlü olduğunu şöyle açıklamaktadır: “*Kadrocular arasında sanata ve sanat çevrelerine en yakın isim olan Yakup Kadri bile, sanatın ve sanatçının devrimin içinde olması gerektiğini ısrarla vurgulamıştır. Yakup Kadri'nin bu yöndeki görüşü, dolayısıyla öteki Kadrocular tarafından da aynen benimsenmiştir*” (Ertan, 1994: 127- 129).

2. Kadro Dergisinin İdeolojisi, Etkisi ve İdeolojik Tasarımları

Kadro'nun ilk sayısı 1932'nin Ocak ayında yayımlanmıştır. Bu sayının başında derginin çıkış amacı şöyle açıklanmaktadır: “*Türkiye bir inkılap içindedir. Bu inkılap kendine prensip ve onu yaşatacaklara şuur olabilecek bütün nazari ve fikri unsurlara maliktir. Ancak bu nazari ve fikri unsurlar inkılapta ideoloji olabilecek bir fikriyat sistemi içinde terkip ve tedvin edilmiş değildir. Gerek milli mahiyeti gerek beynelmilel şümül ve tesirleri itibarile, tarihin en manalı hareketlerinden biri olan inkılabın seyri içinde ve onun icaplarına uygun bir şekilde izah işi, bugünkü Türk inkılap münevverliğine düşen vazifelerin en acil ve en şereflişidir....Hülasa; Cihanın binbir çeşit hadisata sebep olan bugünkü esrarengiz gidişinde, mukadderatını kendi inkılabının mukadderatına bağlayan inkılap neslimizin muhtaç olduğu inkılap şevkini her zaman uyanık tutmak ve inkılabımızın bir bakışta idrakimizi durdurur gibi görünen coşkun ve mürekkep cereyanına daima hakim kalabilmek için, onun prensiplerini hududu muayyen kriteriyumlar şeklinde bilmeye, benimsemeye ve benimsetmeye mecburuz. Kadro, bunun için çıkıyor*” (Kadro Cilt 1, 2011: 3). Kadro dergisi yayın hayatına geçmeden önce Atatürk ve İnönü'den bizzat izin alınarak yayımlanmaya başlamıştır. Bunda kuşkusuz devletin başında olanların o dönemin ekonomik, toplumsal ve siyasal şartlar düşünüldüğünde kendilerine bir ideolojik destek aradıkları öngörülebilir.

Bununla birlikte Kadro'yu iktidarın yayın organı, dahası “resmi gazetesi” saymak yine de yanlış olacaktır. Kadro, iktidar tarafından bütün muhalif yayın organlarının susturulduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır. Söz konusu dönemde ya siyasi iktidarın ya da iktidarla bütünleşmiş belli çevrelerin sözcülüğünü yapan gazete ve dergilere izin veriliyordu. Durum böyle olsa bile Kadro'yu, yayın hayatı boyunca özerkliğini korumuş bir dergi olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Çünkü bu görece özerklik, onun yine iktidar (inkılabın liderleri) tarafından kapatılmasına yol açan temel nedenler arasındadır (Yanardağ, 2012: 27).

Kadrocuların eleştirileri anti-kapitalizmle sınırlı değildir. Avrupa merkezli tarih anlayışını eleştiren kadrocuların, Kemalizm'in Batı'nın kültürel alandaki alışkanlıklarını topluma monte etme çabasına karşı çıkan bir tutum sergiledikleri de görülmektedir. Türk toplumunun hızla Batı kültürüne yöneldiği sıralarda, kültürel bir tepkinin hem anlam ifade etmeyeceği hem de karşı devrimci güçlerin işine yarayacağı ihtimali, kadrocuların bu fikrin aksini savunmalarına yol açmıştır. Bu noktada kadrocular, yeni kurulan Türkiye devletinin aydınları olarak, “halk için halka rağmenci” bir pozisyon belirlemişlerdir. Bu Kemalist ideolojiye yakın bir düşünceydi. Onlara göre öncelikli olan, devletin bekasını idi (Demirci, 2006: 35- 53). Kadro'nun bazen iktidara muhalif söylemler geliştirildiği, sisteme eleştiriler getirdiği de görülmektedir. Mesela, 10. Sayıda Yakup Kadri'nin “Ankara, Moskova, Roma” başlıklı yazısı, inkılabın halkın yaşamına çok da rahatlık getirmediklerini içermekte, sisteme sert eleştiriler getirmektedir:

“İstanbul'da Kozmopolitlik, adamsendecilik, kalenderlik ve derbederlik, bundan on beş yıl evvelinden daha farklı değildir. Burada, kitapçılar ve matbaalar semti, bizim bildiğimiz, Babı Ali yokuşunun bütün o sümsük ve uyuklar manzarasını muhafaza etmekte ve bütün İstanbul gençleri biraz hayata, harekete kavuşmak için Beyoğlu'na can atmaktadır. Beyoğlu'na, yani sinemaya, caz'a bara, kumara... Yeni Türk nesillerini Avrupalılaştırmak sisteminin bu dört terbiye şekli, en kuvvetli esaslarını teşkil eder. Bizim şu mahut Caddenin adı resmen İstiklal Caddesi olmuş; fakat caddenin bu yeni adı, posta müvezzileriyle tramvay kondüktörlerinden başka kimse bilmiyor. Bazı şeylerin adı değişmekle mahiyetlerini değiştirebileceği zannı, inkılap hareketinin, bizde, yarım yamalak kalmasına sebep olan amillerden biridir. Türk inkılapçıları lüzumundan fazla optimistlerdir. Bunlar arasında birçokları hükümetin, bilmem kaç yıl evvel verdiği bir kararın veya meclisten çıkmış bilmem hangi kanunun hayatta bir tatbik ve tahakkuk sahası bulduğuna kanidir. Halbuki, bugün, inkılabımızın bu onuncu yılında, hile-i şer'iyesiz şapka veya kasket

giyenler, kanunu- medeniye göre evlenip boşananlar ve yeni harflerle yazıp okuyanlar bütün Türkiye’de on bin kişiyi geçmez. Bütün Anadolu kasabalarında, Ankara’nın, İzmir’in, İstanbul’un bütün kenar mahallelerinde kadınlar sımsıkı kapalıdır. Kocalarına şeriatça bağlıdır”(Karaosmanoğlu, 1932: 42, 43).

Naci Bostancı, Kadro dergisinin taşıdığı belirli nitelikler nedeniyle cumhuriyet algısının geliştirilmesinde etkili olmuş bir dergi olduğunu belirtir. Bostancı’ya göre dergi, öncelikle ülkede devrimlerin yerleşmesi ve benimsenmesi konusunda öncülük etme amacını taşımaktadır. İkinci olarak Kadro bir grup azınlıktan oluşmaktadır. Bununla dergi içinde fikir üretecek az sayıda insana yer olduğu ve sıradan vatandaşların Kadro içerisinde yer alamayacağını vurgulamaktadır. Böylece halk kitlelerini peşinden sürükleyecek bir grup aydın ülke gelişimi için ön ayak olma amacı gütmektedir. Kadronun üçüncü özelliği de bu insanların devrimlerin ideolojisini oluşturma ve onu uygulama görevini üstlenmiş olmalarıdır. Devrimlerin heyecanını taşımak, disiplinli olmak Kadro hareketinin diğer özellikleri olarak sıralanmıştır (Bostancı, 1990: 11).

Kadro son derece dar bir gruba hitap eden seçkin bir dergi olarak çıkmıştır. Sıradan insanların dergide yer alamayacağı konusunu Şevket Süreyya, Kadro’yu kısaca, belli (Kadrocu) ideoloji temelinde bir araya gelmiş, iyinin de iyisi olanlardan oluşan, halkı yönlendirecek dar bir grup olarak dile getirmiştir. Kısacası kadro dergisi, ideolojisini benimseyebileceği düşünülen dar bir seçkin grubunu hedef kitle olarak seçmiş ve bu hedef kitleye uygun bir yayıncılık yapmıştır (Işık ve Eşitti, 2014: 270). Kadronun kullandığı akademik ve seçkin dilden de bu anlaşılmaktadır ki, dergi son derece dar bir aydın çevresine hitap eden bir politika gütmüştür. Aylık baskı sayısı üç bin olan dergi sadece entelektüel, aydın, bürokrat çevrelerce ilgi görmüştür.

Kadrocular, tezlerinin temelinde ‘devletçiliği’ oturtmuş ancak bu devletçilik anlayışı, yine aynı dönemde iktidar tarafından izlenen devletçilik politikasından çok farklı olmuştur. Dergi, liberal kapitalizmin ve sosyalist sistemin dışında Türkiye’ye özgü yeni bir yolun arayışı içindedir. Kadro’da açıklanan görüşler işte bu yeni yolun ideolojisidir. Bu yolun adı ise “devletçilik” olarak konmuştur (Yanardağ, 2012: 26). Marksist bir düşünce sistematüğinden gelen Kadrocuların, tamamen bu ideolojinin taşıyıcılığını yaptıklarını söylemek de doğru olmaz.

Marksist düşüncenin, tarihsel materyalist yanının önemini vurgulayan Aydemir, öte yandan Marksist ideolojinin yetersiz kaldığı noktalara da işaret

etmektedir. Aydemir, Marksist düşüncenin sömürge ve yarı sömürgelerle, emperyalistler/metropoller arasındaki milli kurtuluş mücadelelerini layık oldukları önemleriyle hesaba katmaktan ziyade mücadelesini yoğun bir sınıf kavgası üzerinde yürüttüğünü belirtmiştir. Kendisi, dünyada gelişmelere bakıldığında, Marksist teorinin sorunları çözmedeki yetersizliğini öne sürerken, diğer yandan milli kurtuluş hareketlerinin gerekliliğine dikkat çekmeye çalışmıştır. Üretim araçlarının dünya üzerinde daha rasyonel bir şekilde dağılımını gerekli görmektedir. Bu dağılım ise ancak sanayisi olmayan ülkelerin, sanayici ve sömürgeci ülkelere karşı giriştikleri milli bağımsızlık savaşlarıyla gerçekleşebilir (Aydemir, 2003: 177) Kadrocular aslında, Türkiye için ne kapitalizmin ne de sınıflar farklılığını esas alan sosyalizmin uygun bir sistem olduğunu düşünmüşlerdir. Onlar Türkiye için milli iktisadi sistemi ortaya koymuşlardır.

Bunların yanı sıra Kadro, çok partili düzeni yanlış ve erken bulmakta ve Türkiye'nin gelişimini tamamlaması ve kalkınması için tek partili bir otoriter rejimi savunmaktadır (Yanardağ, 2012: 75). Yayımlandığı dönemde tek parti rejimine yakın durmuş, eleştiri ve muhalefet tutumundan çok, iktidarı etkilemeye ve giderek yönlendirmeye çalışmıştır. Türk Devrimi'nin önder kadrosunun geliştirdiği resmi ideolojiyle çelişmemeye özen gösteren dergi, yaptığı çalışmalarla bu devrimi yorumlama ve ona teorik bir temel oluşturma amacını gütmüştür. Kadrocular rejimin tek siyasal partisi olan CHP üzerinde zaman zaman gerçekten de etkili olmuştur. Şevket Süreyya Aydemir, düşüncelerinin bir kısmının CHP programına geçirildiğini, önemli bir başarı olarak kaydeder (Yanardağ, 2012: 25). Kadro dergisinin fikirlerinin 1960'lardaki *Yön* hareketini de etkilediği, ona ideolojik katkıda bulunduğunu ayrıca Kemalist sol düşüncenin erken dönemde fikir sistematığına katkıda bulunduğu ve zemin teşkil ettiği ifade edilebilir.

Cumhuriyeti kuran kadroların o günkü temel düşüncelerinden biri de sınıfsız, imtiyazsız bir toplum düzeni oluşturmaktı. Kuvay-i Milliye kadrolarının köklerini oluşturduğu ve kuruluş tarihi 9 Eylül 1923 kabul edilen CHP'nin üye profiline bakıldığında da bu görülür. CHP, o günün koşullarında toplumun her kesiminden insanı bünyesinde barındırılmış, partiye her türlü insan üye olabilmıştır. CHP'ye işçi, çiftçi, bürokrat, doktor, mühendis, girişimci, tüccar, sanayici, ev kadınları, gençler v.s. toplumun her kesiminden insan üye olabiliyordu. Buradaki temel amaç ise sınıfsız bir toplum yaratmak düşüncesi idi. Bu düşüncüyü benimseyen bir diğer grup ise Kadroculardı. Kadrocular, sınıfsız bir toplum düşüncesinden dolayı ve geçmişteki Marksist- Sosyalist ideolojiye göre yetişmelerinin de etkisiyle *Devletçilik* prensibini benimsemişlerdir. 1929 ekonomik buhranı hem

Kapitalizmi hem de rakip sistem olarak görülen Sosyalizmi gözden düşürmüştür. Yeni bir yol, üçüncü bir yol arayışında olan Kadrocular ekonomik sistem olarak Türkiye için *Devletçilik* modelini ön plana atmışlar, bu doğrultuda düşünceler geliştirmişlerdir. Dolayısıyla Kadro yazarları dünyayı ve Türkiye'yi etkileyen krizden ancak *Devletçilik* politikalarının uygulanmasıyla çıkılabileceğine inanıyorlardı.

“Bizim inkılâbımız, serbesti inkılâbı değildir. İnkılâbımızın ana prensiplerinden biri devletçiliktir. Bu kelime ile biz, inkılâpçılık mefhumu anlarız. Türk devletçiliği milleti devlet eliyle yeniden teşkil etmek demektir. Türk inkılâbının gayesi ve maksadı da bu olmasına rağmen, “devletçilik” kelimesi kullanıldığı vakit, içimizde memnun olmayarak surat asanlar bulunmuyor mu? Devletçilikten bahsettikleri için kendilerine şüpheli nazarla bakılanlar olmuyor mu? Hâlbuki Türk inkılâbı başlıca vasıta olarak devletçiliği ele almıştır. Devletçilik mefhumu ortadan dilindiği gün, Türk inkılâbı da silinmiş olur” (Hamdi, 1933: 42).

Başbakan İsmet İnönü de Kadro Dergisinin 22. sayısına *“Fırkamızın Devletçilik Vasfı”* başlıklı bir makale yazdığı görülmektedir. Başbakan İnönü, makalesinde iktisatta devletçilik uygulamalarının çok gerekli olduğunu, çok fazla önem taşıdığını vurgulamaktadır.

“Biz iktisatta devletçilik’i, inkişaf için ve yeni düzeni kurmak için de feyizli ve müspet bir yol sayıyoruz. Demek istiyorum ki, yalnız müdafaa gibi muhafazakâr bir noktainazardan değil, ilerlemek ve inkişaf etmek gibi genişleyici politika için de müspet ve müessir vasıta sayıyoruz. Memleketin muhtaç olduğu sanayi, teşkilatı, vesaiti, devletin yardımcı nezareti ve hatta doğrudan doğruya teşebbüsü olmaksızın kurabilmeyi, safdil olanlar düşünebilir. Devletçilik’in memleket iktisadiyatı üzerindeki faydalı tesirlerinin ekseriya kafî derecede fark edilmediğini görüyoruz. En serbest zannolunan bir sanat veya ticaret, müreffeh olabilmek için mutlaka devletin yardımına ve müdahalesine ihtiyaç göstermektedir” (İnönü, 1933: 4,5).

“Devletçilik için diğer memleketlerde örnek arayanlar, diğer dillerde yazılmış eserler araştıranlar, istediklerini tabiatile bulamayınca, Türk devletçiliğinin orijinal bir siyaset prensibi olabileceğine inanmıyorlar. Hâlbuki bizim bulunduğumuz tarihi şartlar altında istiklal mücadelesini yapmış olan ilk millet biziz... İşte devletçilik, milleti sınıflara bölmeden bir zümrenin diğer zümre hesabına istismarına meydan vermeden, bütün milli kuvvetlerin bir plan dairesinde iktisadi istiklale doğru en kısa ve en kolay bir

yoldan sevk ve idaresi demektir ki, bu ancak bize benzeyen milletler için bir siyaset prensibi olabilir” (Tör, 1933: 17).

“Devletçilik bizim his ve akıl incizaplarımızla, kendi arzu ve temayüllerimize tabi olarak konulan bir şey değil, bilakis bizim his ve aklımızı kendi zaruretleri peşinden çeken, bizi sevk ve idare eden bir objektif ve maddi kuvvettir... Kaldı ki eğer rejimimiz devletçi olmasaydı inkılâbımız akim kalabilirdi” (Aydemir, 1934: 8).

“Devlet sosyalizmi yalnız amele ve sermayedar meselesinin tanzimine değil, aynı zamanda daha geniş milli iktisat meseleleri ile de alakadar olmuştur. Bugün Türkiye’de resmi ulemanın anladığı devletçilik telakkisi, devlet sosyalizminden başka bir tabirle, müdahalecilikten başka bir şey değildir. Bu ulema, fert faaliyetlerinin esas kalmasını ve devletin ancak bazı nafta işlerini üzerine almasını muvafık görüyorlar. Bizce bu nevi bir devletçilik bir içtimai sistem olmaktan ziyade bir devlet politikasıdır. Hâlbuki hakiki devletçilik, cemiyetin bünyesinde bir istihaleyi tazammun eden bir sistemin ifadesi olabilir” (Tökin, 1933, 25,26).

Milli kurtuluş savaşını gerçekleştiren Türkiye’nin bir ilk olduğunu ve yenedünya nizamının oluşmasında diğer ülkelere öncü olması gerektiğini ileri süren Kadrocular, Kapitalizme ve Sosyalizme alternatif üçüncü bir yol, bir sistem önermişlerdir. *Müstemleke İktisadiyatından, Millet İktisadiyatına Geçiş*” olarak isimlendirdikleri bu sistemin, Türk inkılâbı tarafından yaratıldığını ve dünyaya örnek olacağını ifade eden Kadroculara göre, önerilen bu yol öylesine özgün bir yoldur ki; sadece Türkiye’yi değil, onu izleyen müstemleke memleketlerini de bağımsızlığına kavuşturacaktır (Işık ve Eşitti, 2014: 275).

“Müstakil bir millet iktisadiyatı kurabilmek için er geç aynı yoldan geçmek mecburiyetinde kalacak olan müstemleke ve yarı müstemleke milletlerine örnek olmak mevkiindeyiz... Müstakil bir Türkiye’nin bir millet iktisadiyatı yaratmak cehdi düşmanlarımız tarafından da saburlu ve dikkatli bir alaka ile takip olunmaktadır... İnkılâbın heyecanını ve mihverini artık iktisadi sahaya nakletmek zamanı geldi. Millet iktisadiyatı yaratma davasında her vatandaş disiplinli ve şuurlu bir ordunun fertleri gibi üstüne düşen vazifeleri bilmelidir” (Tör, 1932: 9).

“Devletin, memleketimizin iktisadi kuruluş yollarını çizen, yeni bir iktisat planı hazırlamak işine girişmesi, her Türk münevverine, bu işte de devlete bütün gücüyle yardımcı olmak, bu yeni kuruluş davasında da araştırmalar yapmak ve fikirlerini söylemek borcunu, günün en ileri bir milli vazifesi

haline getirmiştir. Kadro, devletin, memleketimizin iktisadi gidiş ve kuruluş işlerini bir milli hesap ve iktisat planı içine almak yolundaki bu yeni ve yüksek hamlesini candan saygılar ve alakalarla selamlar. Milli inkılâbımızın ihtiyaçlarına ve günün isteklerine uygun bir millet iktisadı zaten ve ancak hesaplı ve planlı bir millet iktisadı olabilirdi... Bu itibarla biz, devletimizin yeni bir iktisat planına vücut vermek teşebbüsünü, millet içinde bütün enerjilerin hesap ve kontrol altına alınışı, bütün say ve servet hazinelerinin bir milli çalışma planı içinde işler bir hale getirilişi işinin güzel ve vaitli bir başlangıcı sayıyoruz” (Aydemir, 1933, 5).

Kadroculara göre İstiklal Savaşı vermek ülkeleri sömürüden kurtaramaz. Eğer bir ülke, emperyalist devletlerin sömürsünden kurtulmak istiyorsa o devletin ekonomik anlamda da savaşları kazanması gerekir. Dolayısıyla ülkelerin kendilerine ait bağımsız bir ekonomik yapıyı kurmaları gerekmektedir. Bu yüzden istiklal savaşının ardından mutlaka ekonomik savaşı da kazanarak tam bağımsızlığa ulaşmak gerekmektedir.

“Memleketler kendi içlerine dönmekte ve kendi içlerinde bütün iktisadi mücadele vasıtalar ile donanmakta devam ediyor. Devre damgasını vuran hadise: Mübadele iktisadiyatından mücadele iktisadiyatına geçiştir. Cihanın her noktası, iktisadi harbin meydan muharebesine katılmış bulunuyor. Kimisi elinde tuttuğu kıymetli sermaye, sanayi mevzilerini muhafaza etmek için; kimisi, bu mevzileri ele geçirmek için çarpışıyor” (Kadro Ağustos 1933, Cilt II, 2011: 3)

“İnkılâbın heyecanını ve mihverini artık iktisadi sahaya nakletmek zamanı geldi. Millet iktisadi yaratma davasında her vatandaş disiplinli ve şuurlu bir ordunun fertleri gibi üstüne düşen vazifeleri bilmelidir... Görüyoruz ki, milli kurtuluş cidalı iktisadi sahada bütün şiddetiyle devam ediyor. Ve bu cidal, Dumlupınar bahasına oluyor. Türkiye, iktisadi zaferlerini istismar edemezse, emperyalizmin kucağına düşebilir. Bu büyük tehlikeyi 14 milyonun yüzde kaç biliyor?” (Tör, 1932: 9).

Dergi yazarlarının ideolojik anlamda tasarladıkları, ortaya koydukları bir diğer söylem de *inkılâpçılık* söylemidir. İnkılâpçılık söylemini mevcut hükümeti rahatsız etmeyen bir hava içerisinde ortaya koymaya çalışmışlardır. Kadrocular, *inkılâpçılığı* bir nevi ülkenin ilerlemesi için gerekli görmüşler, inkılâpların devam ettirilmesini bizzat destekleyici yazılar yazmışlardır. Köklü değişimler için inkılâpların yapılmasına devam etmek, Türk inkılâbına inanılması, güvenilmesi gerektiği hususlarında düşüncelerini ifade etmişleridir.

“Her inkılâp yeni bir Devlet tipi yaratma ve kurma savaşıdır. Türk inkılâbının bir şahsiyeti varsa, onun da kendine has bir Devlet ideali olması gerekir... Türk inkılâbına inanmak demek, Devletin yapıcılık ve idarecilik kudretine inanmak demektir. (Tör, 1933:13)

“Durgun sular gibi, durgun cemiyetler de vardır. Yeni kaynaklardan yeni dalgalar almayan bu durgun sular içinde hayat, nasıl yosunlaşırsa, yeni kıymet hükümlerinden yeni hamleler almayan bir durgun cemiyette de terakki unsurları öylece dibe çöker, durulur. İnkılâp yapan ve bir inkılâp içinde yaşayan cemiyet, durgun bir cemiyet değildir. Çünkü bir inkılâp nizamında, evvela cemiyetin bünyesi kül halinde bir hareket içindedir... İşte Türkiye böyle bir inkılâp içindedir. Türk cemiyetinin bünyesi kül halinde bir istihale yaşıyor. Geri teknikten ileri tekniğe, geri cemiyet müesseselerinden ileri cemiyet müesseselerine doğru, her gün biraz daha derinleşen sert bir cidal, hiç durmadan yürüyor” (Aydemir, 1932: 5).

“Müreккеpleştikçe derinleşen Türk İnkılâbı, düşünce ve hareket arasındaki vahdeti, gün geçtikçe daha fazla tesis eylemektedir... İnkılâp yürüyor” (Kadro Temmuz 1932, Cilt 1, 2011: 4)

Kadroculara göre inkılâbın hiçbir zaman durmayacağı gerçeği vardır. İnkılâbın bir gün biteceğine inanmak boş bir inançtır, buna inananlar hata etmektedirler.

“İnkılâbımızın sesi. (Ne çok çehreler görür gibi oluyorum ki, uzun tren yolculuğunun serseme çevirdiği adamların arada bir uyanıp ‘daha gelmedik mi?’ demeleri gibi her ‘inkılâp’ kelimesi geçtikçe sıkıntıda olduklarını gizlemeyerek, soracaklardır: ‘Daha bitmedi mi?’ Hayır daha bitmedi. Hayır, daha inkılâptan, gene inkılâptan ve hep inkılâptan bahsedeceğiz... İnkılâbımızın sesi. Bu sesin, biz, gür olmasını istiyoruz. Hem içeri, hem dışarı doğru gür” (Belge, 1932: 33).

“Şüphe edilmez ki cihan bir yeni cemiyetler muvazenesine doğru gidiyor. Türkiye bu yenedünya nizamında, bu nizama uygun bütün iktisat ve cemiyet şartlarıyla müstakil bir iktisadi ve siyasi cüz’ütam olmak mecburiyetindedir. Cihanda inkılap devam ediyor ve Türkiye’de de inkılap bitmemiştir!... İnkılâp hava da kalmayan, yeni iktisat ve cemiyet müesseseleri şeklinde esere intikal eden, yeni maddede şeklini bulan bir cemiyet hareketidir. İşte bunun içindir ki, cihanın yeni muvazenesi ve Türk cemiyetinin mütakamil ahengi henüz oluş seyrinde bulunduğu içindir ki, cihanda inkılap devam ediyor ve Türkiye’de inkılap bitmemiştir diyoruz” (Aydemir, 1932: 6,9).

“Artık inkılâp bitmiştir! Milletimiz ilerleme, değişme ve mükemmelleştirme vadisinde yapacağına azami haddini yapmış ve yaratabileceğinin azami haddini yaratmıştır! Demektir! Bunu diyenler çoktur. Fakat her inkılâpta: - inkılâp bitmiştir! diyenlerle: -inkılabı derinleştirelim ve yerleştirelim! diyenlerin karşılaşmasında, hadiseler daima ikincilere hak vermiştir!” (Aydemir, 1933: 4).

3. Derginin Kapanışı

Ocak 1932 tarihinde Atatürk ve İnönü'den izin alınarak çıkarılan Kadro dergisi yayımını 1934'ün sonuna kadar (3 yıl) sürdürür. Kadro dergisi yayımlandığı dönemde cumhuriyet yönetimi de devletçilik politikasını yaşama geçirmeye çalışmaktadır. Kadro da çıkış bildirisinde sosyoekonomik bir sistem olarak devletçilik modelini önerdiği için, iktidar bu yayını yararlı görmüş ve çıkışını engellememiştir. Yönetim, içeriği teorik olarak belirlenmiş devletçilik ilkesinin tartışılmasını o dönemde yararlı görmektedir. Nitekim üç yıl boyunca Kadro'ya tanınan “müsamaha” devam etmiştir. Böyle bir hoşgörü olmasaydı derginin yayınlanabilmesi çok güç olabilirdi (Yanardağ, 2012: 113). Ancak o dönemde Kadro'ya karşı her zaman kuşkuyla bakılmıştır. Dergiyi çıkaranların büyük bölümünün, daha önce Türkiye Komünist Partisi (TKP) üyesi olması bunun başlıca nedenidir. Bu anlamda Kadro'nun önerdiği “devletçilik” modelini komünistlik olarak değerlendiren çok olmuştur. Kadrocuların önerdiği “*Devletçilik Modeli*”nin, adeta “kapitalist olmayan yol”u öneriyor gibi görünmesi özellikle iş çevrelerini ve onlarla iç içe geçen bazı yönetici kadroları oldukça tedirgin etmiştir. Önerilen devletçilik ekonomi politikası, kolektivizm olarak yorumlanmıştır. Devlet desteğiyle iş yapmaya alışmış yeni yetme burjuvazi ve bir kısım yönetici kadro giderek Kadro hareketinin kendi çıkarlarını tehdit ettiğini düşünerek dergiye karşı bir kampanya açmışlardı (Yanardağ, 2012: 114).

Kadrocu düşünce ve Kadrocu olarak bilinen yazarlar değişik çevrelerden, farklı gerekçelerle olumsuz tepkiler almışlar ve sert eleştirilere uğramışlardır. Kadroyu olumsuzlayan hemen hemen tüm görüşlerin ve yapılan eleştirilerin hareket noktasını “*Marksizm*” oluşturmuştur. Marksizme karşı olan ve genelde anti-komünist olarak bilinen çevreler Kadrocuları, olumsuz bağlamda “Marksist ve komünist” olarak nitelemişlerdir (Tevetoğlu, 1967: 443- 444). Marksizme olumsuz bakan çevreler, Kadro'yu Marksistlikle suçlarken, kendilerine göre bir takım gerekçelere dayanmışlardır. Bu gerekçelerin ilki, harekete damgasını vuran aydınların önceki yıllarda Türkiye Komünist Partisi ile ilgili görülmeleri ve

Şevket Süreyya ile İsmail Hüsrev'in yükseköğrenimlerini Moskova'da yapmış olmalarıdır (Tevetoğlu, 1967: 443- 444).

Diğer taraftan, Marksist düşünceye yakın çevreler ya da Marksistler ise Kadrocu düşünceyi, “anti Marksist”, hatta faşist olarak değerlendirmişlerdir (Şişmanov, 1990: 135). Kadroculara olumsuz olarak bakılmasına yol açan bir diğer neden ise Kadrocuların çözümlerinde “Tarihsel Materyalizmi” tek ve vazgeçilmez yöntem olarak kullanmaları gösterilmektedir (Türkdoğan, 1999: 42- 43). Kadronun sonlandırılmasına neden olan en önemli faktörlerin başında İş Bankası çevresinin dergiden duyduğu rahatsızlıktı. İkinci çok önemli etken ise CHP Genel Sekreteri Recep Peker'in Kadro'dan duyduğu hoşnutsuzluktu. CHP'nin önde gelenleri bir türlü Kadroyu hazmedememişler. Özellikle derginin, CHP'ye dolayısıyla hükümete ve yapılan devrimlere yönelik ideolojik temeller oluşturması gibi bir izlenim doğması Recep Peker'in rahatsızlık duymasına yol açmıştır.

Tabi ki bu iki faktör tek başlarına Kadro dergisinin kapanışı için yeterince açıklayıcı değildir, fakat bu faktörlerin Atatürk'ün kararı üzerinde etkili olduğu göz önüne alındığında anlam ifade etmektedir. Bu iki faktörün Atatürk'ün Kadro dergisine verdiği desteği çekmesine yol açtığı, onun desteği olmadan da Kadro'nun ayakta kalmasının oldukça güç olacağı açıktı. Kadro yazarları, kendilerine yayının sona erdirilmesi doğrultusunda gelen telkinleri değerlendirerek Kadro dergisinin yayını durdurmaya karar vermişlerdir (Türkeş, 1999: 204).

Kadro dergisinin Ekim 1934 sayısında derginin yayınına geçici bir süre için ara verileceği, son sayısında da derginin yayınına şimdilik son verildiği ilan edilmiştir. Yayına son verilmesine gerekçe olarak derginin yayın sorumlusu Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun yurt dışına diplomat olarak atanması gösterilmektedir. 1931 yılında çıkartılan Türk basın kanununa göre, devlet memurları gazete ve dergilerin imtiyaz sahibi olamamaktadırlar. Karaosmanoğlu dışındaki düzenli Kadro yazarlarının hepsi de devlet memuruydular ve Karaosmanoğlu'nun diplomat olarak, yani devlet memuru olarak atanması dergide imtiyaz sahibi sorununu gündeme getirmişti. Bu durumda Kadrocuların ya yeni bir imtiyaz sahibi bulmaları ya da derginin yayını durdurmaları gerekmektedir. Kadro yazarları derginin yayını durdurmaya karar verdiler (Türkeş, 1999: 203). Yakup Kadri'nin Tiran'a büyükelçi olarak atanışı aslına bakılırsa bir sürgündür ve kendisi de bunun farkında olduğunu belirtmiştir. Büyükelçi olarak atandığını bizzat Atatürk'ün kendisinden duyan Yakup Kadri'ye İsmet İnönü şöyle demiştir: “*Seni müteessir görüyorum. Gönlünü ferah tut. Politika hayatında pişkin*

olman gerekir ve sakın Gazi'nin emrine karşı geleyim deme"
(Karaosmanoğlu, 1984: 21- 22).

Kadro dergisi toplumsal tabanı olmayan bir görüşün yayın organı olmuştur. Dergiyi çıkaranların bazıları Marksist eğitim görmüşlerdi ve çözümleme yöntemi olarak da ondan yararlanıyorlardı ama Marksizmin önemli öğelerinden biri olan sınıf kavgasını bir kenara atmışlardı. Bunu yapmaları bir bakıma zorunluydu çünkü resmi görüş Türk toplumunda sınıf olmadığını öne sürüyordu. İşçi sınıfının örgütsüz ve güçsüz olması da Kadro'yu böyle bir tutuma itmiş olabilir ama sınıf kavgası sadece İşçi sınıfı için yadsınıyordu. Sermaye çevreleri açısından böyle bir istek söz konusu değildi (Alemdar, 1978). Kadro'yu 1932 yılında iş çevrelerinin baskısına karşı Mustafa Kemal korumuş, yayınına sürmesini sağlamıştır. Diğer taraftan Mustafa Kemal'in, o tarihlerde Serbest Fırka deneyi ve ortaya çıkardığı sorunlarla ilgili olduğu görülmektedir. Kadro dergisi bu çözüm arama uğraşı içinde kendinden yana bir organdı. Devletçilik uygulaması yoluna girdikten ve Mustafa Kemal'i 1932'de meşgul eden sorunlar bir ölçüde ortadan kalktıktan sonra, iş çevrelerinin sürekli eleştirilerine karşı Kadro'yu kim koruyacaktı (Alemdar, 1978).

SONUÇ

Kadro dergisinin yazar ve yöneticileri olan kadrocular, Türkiye'nin diğer kapitalist ülkelerden farklı bir toplum yapısına sahip olduğunu ileri sürmüşlerdir. Kadro yazarları, Osmanlı devletinde sanayileşmenin ve Avrupa standartlarında feodalizmin olmaması nedeniyle, Türkiye'de sınıfsal farklılıkların meydana gelmediği düşüncesindeydiler. Ayrıca sanayileşme olmadığı için burjuvazi ve işçi sınıflarının da doğmadığını ifade etmekteydiler. Bu durum ise Türkiye'ye özgü bir ekonomik ve toplumsal sistemin zeminini oluşturabilirdi. Kadroculara göre sınıfsız bir topluma sahip olan Türkiye'nin kendine ait bir *milli iktisadi* sistemi hayata geçirmesi, diğer mazlum, sömürülen ülkeler için de rol model olabilirdi. Bu durumda entelektüel kesimin en önemli misyonu da Türkiye'deki devrimlerin ve ekonomik atılımların izahını tüm sömürülen ülkelere anlatmak olacaktı.

Kadroculara göre dünyada ilk defa emperyalist devletlere karşı kurtuluş savaşını başarmış olan Türkiye, bununla yetinmeyecek ekonomik anlamda da kendi bağımsızlığını kazanmalıydı. Bu da ancak *devletçilik* politikalarının uygulanması ile başarılabilirdi. Devletçilik, *müstemeleke iktisadiyatından*, *millet iktisadiyatına* geçişi sağlayacak tek yoldu. Batıya ait Kapitalizm ve onun tarihsel düşmanı olan Sosyalist sistem dışında bir üçüncü yol, bir

model arayışında olmak gerekiyordu. Kadrocular, ekonomik ve toplumsal anlamda tüm bu gelişmelerin ancak inkılâpların devamıyla olabileceğini ileri sürmüşlerdir. *İnkılâpçılık* ve inkılâpların devam etmesi elzem bir durumdur. Kadrocular düşüncelerinde ülkenin sanayileşmesi, kalkınması ve milli bağımsız bir ekonomiye sahip olunmasının yolunun inkılâpçılıktan geçtiğini ifade etmişlerdir.

Aslında Kadro dergisi, yayın hayatına başlarken devrimin ideoloğunu yapma görevini üstlenerek, teorik çerçeve oluşturarak dönemin ekonomi politikalarına yön verebileceğini düşünmüştür. Ancak Kadrocuların siyasal yaşamda çok önemli etkilerinin olduğu söylenemez. Derginin, dönemin hükümet politikaları üzerinde etkisi sınırlı olmuşken; toplum üzerinde ise hiçbir etkisi bulunmamaktadır. Kullandığı akademik dil, kavramsal, soyut terimler, o günün şartlarında halkın anlayacağı dilden çok uzakta idi. Zaten kadro yazarları halka yakınlaşmayı, derginin geniş kitlelerce okunması düşüncesini de hiçbir zaman taşımamışlardır.

Kadrocuların Sosyalist geçmişlerinden dolayı çoğu zaman fikirlerinin bu doğrultuda olacağı düşüncesi çoğu zaman okurlarda hâkim olmuştur. Yakup Kadri Karaosmanoğlu dışındaki diğer tüm yazar kadrosu Marksist bir gelenekten geldiği için dergi de bu sosyalist bakış açısıyla değerlendirilmiş ve böyle bir kanı hâkim olmuştur. Ancak yazarlar bazen bu durumdan rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir. Sosyalist düşünceyle yoğrulmalarına ve o doğrultuda dünya görüşüne sahip olmalarına karşın bazen Kadro'daki yazılarında Marksizm'i, Sosyalizmi ya da Komünizmi savunmamış ve kendilerinin bu şekilde görülmesine şiddetle karşı çıkmışlardır.

Kadrocuların erken Cumhuriyet döneminde ideolojik yapılanmanın ve devrimlerin hayata geçiriliş sürecinde önemli bir vizyon açıcılığı, yol gösterici bir misyonu olduğu da söylenemez. Ancak ortaya koydukları ekonomik modeller ve düşüncelerle aydın çevrenin dikkatini çekmişlerdir. 1960'larda yayın hayatında olan Yön Dergisi ve çevresini ideolojik anlamda beslemiş olup bu düşünsel süreç günümüzde de Ulusal Sol, Milliyetçi Sol düşüncenin ideolojisini beslemeye devam etmektedir. Bu anlamda derginin entelektüel ve aydın çevrelerde yarattığı etki uzun yıllar devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Alemdar, K. (1978). "Basında Kadro Dergisi ve Kadro Hareketi İle İlgili Bazı Görüşler". <http://kadrodergisi.com>, Erişim Tarihi: 05.08.2015.

Aydemir, Ş.S. (2003). *İnkılâp ve Kadro*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Aydemir, Ş.S. (1932). “İnkılap Heyecanı”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 1- 18. Sayıları 1932- 1933). (Kasım 2011), Cilt 1, Sayı 2*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Aydemir, Ş.S. (1932). “İnkılap Bitti mi?”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 1- 18. Sayıları 1932- 1933). (Kasım 2011), Cilt 1, Sayı 3*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Aydemir, Ş.S. (1933). “Beynelmilel Fikir Hareketleri Arasında Türk Nasyonalizmi III. Türk Nasyonalizmi”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 19- 36. Sayıları 1933- 1934). (Kasım 2011), Cilt 2, Sayı 20*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Aydemir, Ş.S. (1933). “Milli İktisat Planı ve Şeker Sanayimiz”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 19- 36. Sayıları 1933- 1934). (Kasım 2011), Cilt 2, Sayı 24*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Aydemir, Ş.S. (1934). “Programlı Devletçilik”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 19- 36. Sayıları 1933- 1934). (Kasım 2011), Cilt 2, Sayı 34*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Belge, B.A. (1932). “İnkılabımızın Sesi”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (1- 18. Sayıları 1932- 1933). (Kasım 2011), Cilt 1, Sayı 11*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Bostancı, N. (1990). *Kadrocular ve Sosyo-Ekonomik Görüşleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları Kültür Eserleri Dizisi, No. 156
- Çavdar, T. (2004). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*. 3. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Demirci, F. (2006). Kadro Hareketi ve Kadrocular. *Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 15*.
- Ertan, T.F. (1994). *Kadrocular ve Kadro Hareketi*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hamdi, A. (1933). “Türk Devletçiliği ve Himayeci Ferdiyetçilik”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 19- 36. Sayıları 1933- 1934). (Kasım 2011), Cilt 2, Sayı 22*. İstanbul: İleri Yayınları.
- Işık, M. Ve Eşitti, Ş. (2014). “Kadro Dergisinde Üçüncü Yol Söylemi”. *TSA Dergisi, Yıl 18, Sayı 2*.

- İnönü, İ. (1933). “Fırkamızın Devletçilik Vasfı”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 19- 36. Sayıları 1933- 1934).*(Kasım 2011), Cilt 2, Sayı 22. İstanbul: İleri Yayınları.
- Hamdi, A. (1933). “Türk Devletçiliği ve Himayeci Ferdietçilik”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 19- 36. Sayıları 1933- 1934).*(Kasım 2011), Cilt 2, Sayı 22. İstanbul: İleri Yayınları.
- Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 1- Sayıları 1932- 1933). (Kasım 2011), Cilt 1, İstanbul: İleri Yayınları.
- Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 19- 36 Sayıları 1933- 1934). (Kasım 2011), Cilt II, İstanbul: İleri Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y.K. (1932). “Ankara, Moskova, Roma”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 1- 18. Sayıları 1932- 1933).* (Kasım 2011), Cilt 1, Sayı 10. İstanbul: İleri Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y.K. (1984). *Zoraki Diplomat*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sezgin, Ö. (1978). “Kadro Hareketi”. <http://kadrodergisi.com>, Erişim Tarihi: 05.08.2015.
- Sunar, L. (2004). “Kadro Dergisi/Hareketi ve Etkileri”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 511- 526*.
- Şişmanov, D. (1990). *Türkiye’de İşçi ve Sosyalist Hareketi (Kısa Tarih: 1908- 1965)*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Talay, Birsen (2002). “Yakup Kadri Karaosmanoğlu”. *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce, Cilt 2: Kemalizm*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tevetoğlu, F. (1967). *Türkiye’de Sosyalist ve Komünist Hareketler(1910- 1960)*. Ankara: Yalçın Yayınları.
- Tör, V.N. (1932). “Müstemele İktisadiyatından Millet İktisadiyatına”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 1- 18. Sayıları 1932- 1933).* (Kasım 2011), Cilt 1, Sayı 1. İstanbul: İleri Yayınları.
- Tör, V.N. (1933). “Devletin Yapıcılık ve İdarecilik Kudretine İnanmak Gerekli”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 1- 18. Sayıları 1932- 1933).* (Kasım 2011), Cilt 1, Sayı 15. İstanbul: İleri Yayınları.

- Tör, V.N. (1933). “İktisatta İstiklal”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 19- 36. Sayıları 1933- 1934).(Kasım 2011), Cilt 2, Sayı 22.* İstanbul: İleri Yayınları.
- Tökin, İ.H. (1933). “Milli Kurtuluş Devletçiliği”. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası (Tıpkı Basım 19- 36. Sayıları 1933- 1934).(Kasım 2011), Cilt 2, Sayı 19.* İstanbul: İleri Yayınları.
- Tunaya, T.Z. (2010). *Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketi. 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.*
- Türkdoğan, O. (1999). *Kemalist Modelde Fert ve Devlet İlişkiler.* İstanbul: Alfa Yayınları.
- Türkeş, M. (1999). *Ulusçu Sol Bir Akım Kadro Hareketi. 1. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.*
- Uludağ, M.E. (2005). *Üç Devrin Yol Ayrımında: Yakup Kadri Karaosmanoğlu.* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yanardağ, M. (2012). *Kadro Hareketi. 3. Baskı, İstanbul: Destek Yayınevi.*

